

ב"ה/הלכות ארץ ישראל/תשי"ע/בית אל/ 53

ואם כהן יבין פנים מכנס לכנסת פסדו...
למנוח כיון דלאו כוב הכיפת מחו ע"פ: (ו) בלא סכנה...
הוא אומר לעלות, והוא אומר שלא לעלות - סופין
לעלות, והוא אומר שלא לעלות - סופין אותו לעלות, ואם לאו -
יוציא ויתן כתובה, היא אומרת לצאת, והוא אומר שלא לצאת
- סופין אותה שלא לצאת, ואם לאו - תצא בלא כתובה; הוא
אומר לצאת, והיא אומרת שלא לצאת - סופין אותו שלא
לצאת, ואם לאו - יוציא ויתן כתובה.
רש"י הכל מעלין - את כל בני ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו
בירושלים.
אחד האנשים ואחד הנשים - אף האשה כופה את בעלה לעלות
ולדורשם ואם לאו יוציא ויתן כתובה כדקתני בברייתא בגמ' בהדא.

- 1) תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ק' עמוד ב
- 2) מתני' הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין, אחד האנשים ואחד הנשים.
- 3) ת"ר: הוא אומר לעלות, והיא אומרת שלא לעלות - סופין אותה לעלות, ואם לאו - תצא בלא כתובה, היא אומרת לעלות, והוא אומר שלא לעלות - סופין אותו לעלות, ואם לאו - יוציא ויתן כתובה, היא אומרת לצאת, והוא אומר שלא לצאת - סופין אותה שלא לצאת, ואם לאו - תצא בלא כתובה; הוא אומר לצאת, והיא אומרת שלא לצאת - סופין אותו שלא לצאת, ואם לאו - יוציא ויתן כתובה.
- 4) רש"י הכל מעלין - את כל בני ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קיב עמוד א

רבי זירא כי הוה סליק לא"י, לא אשכח מברא למעבר, נקט
במצרא וקעבר. אמר ליה ההוא צדוקי: עמא פזיזא דקדמיתו
פומיכו לאודניכו, אכתי בפזיזותיכו קיימיתו! אמר ליה:
דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, אנא מי ימר דזכינא לה!

- 4) תוספות הוא אומר לעלות כו' - אינו נוהג בזמן ה"ה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבין חיים דעכשו אינו מצוה להור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין לזהר בהם ולעמוד עליהם.

בספר דקדוק סופרים השלם גורס:

כי מתא אמלגי דירדנה קא טבע
(שרת התשב"ץ, ד"ר סימן רמח), שכתב על מאמר זה "חכמי ישראל היו מסכנים עצמם
לעבור נהרות כדי להיכנס לארץ ישראל".

- 5) ש"ת מהר"ם חלק ב"ד סימן כח
שאין שאלו האיש הלוה זה שמו אשר יקראו לו הר יצחק יצ"ו כי זה שנתים
בטא בלפתים ונדו אם תלד אשת זכר ולכת לארץ ישראל וילדה אשתו
זכה לזבנה שעברה לא אסתייעא ליה מלתא ועתה עזב את ביתו ואת ילדו
בעיר אנדריופולה ובא מדאגה מדבר מעון נדרו ולרש אין כל מאומ' בידו
ועא לשאלו את פניו אם יוכל לישאל על נדרו כי אין ידו משגת די הפזר
וצטרך לדפוק על פתחי שערים נדיבי עמיס וגם כי רעה אחזתהו מגאון
הים ומשאן גלוי אשר ע"כ בקשה נפשו לשון חכמים מרפא.

ואף... שאין להכריח לאיש ואישה לעלות... במקום סכנה, וכל אחד בעצמו
ישער אם רוצה לסכן עצמו - יעלה, ואם לאו - יחדל.

בפאת השולחן (הלכות ארץ ישראל סימן א, סעיף א)
בהביאו את דברי הרשב"ש כתב: "אם יש דברים מונעים אותו לעלות, כגון סכנות
במדינות והימים המסוכנים... לא חייבתו תורה [לעלות] - חיוב ליכא, אבל אין
איסור בדבדו."

- 6) ה"ר כתב הרא"ש בתשובה סוף כלל י"ב וז"ל ששאלת בענין שדור
ללכת לא"י דע שיש לאותו דור התרה כמו לשאר נדרים ואם נדר
ונתקדש ילך לפניו ל' יודעים בטיב נדרים ויתירו לו ומורי הרב מהר"ר
ש"מ סאגני ז"ל היה אומר שנתנו של הרא"ש משום דאזיל
לשיטת הר' חיים שהובא בתשובה בשלהי כתובות דעכשו אין הפזר
לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין שאין אנו
יכולים לזהר בהם ולפי' אמר שיש לנדר הזה התרה כשאר נדרים
וזא יתן דעלה ספק הרא"ש וכל שאינה מיסוד התוס' שהרי
הרא"ש ז"ל לא הביא בתוספותיו וגם לא בהלכות ואדרבה שהרי
הוא דירושלמי דאין מופין את האיש לעלות אחר האשה שפיר' רבי
מאיר דאיירי בזמן הזה ומשנתנו דהאשה נמי כופה את האיש בזמן
הבית ומסתמא דאין ארץ ישראל ומצות ישיבתה הוא אפי' בזמן
הטעם משום קדושת ארץ ישראל ומצות ישיבתה הוא אפי' בזמן
הזה בהרבנה כמ"ש הרמב"ן ז"ל בפ' המצות מקרא דוירשתם אותה
וישבתם בה ומיית' עובדא דספרי עד שישבת א"י שקול' כנגד כל
המצו'

הגאון המיוסר... זאב ל"ו

וגם החכמים לאחר התלמוד... לא חדלו לדרוש לה ולחשתדל לעלות אליה
חמיד, וכמה קדושי עליון שמסרו נפשם עליה, כמו שמסופר על ריה"ל בעל
הכחור, ובימי חכמי צדפת רבותינו בעלי התוספות דל והרמב"ן דל...
נתמזרה תנועה חזקה ועצומה בקרב ראשי אחינו בני ישראל, ועדת חכמים
רבנים ותכבדים התנדבו לעלות לארץ הקודש ויכוננו שם ישיבות מפוארות...
ומנו אז ינהרו אליה בכל דור ודור חכמים ושלמים צדיקים וחסידים לחונן
עמיה ולקבוע בה מקומם, ואף כי בימים ההם כל הצדקים היו בחזקת סכנה,
ופקדי הארץ משלו בעריצות ושרירות לב והיו נתונים לשמה ומשימה וחיייהם
היו תלויים להם מנגד, בכל זאת לא השכו מכל עמל ותלאה נפשם, למען הגיע
אל מסרתם זו.

- 8) ומצאתי בתשובות למהר"ם סי' קצ"ט שכתב בלשון
הזה ועל כי ראיתי שיש בני אדם באים לחלק בין בזמן הזה בין בזמן
הבית צריך אני לברר דאין לחלק בזה דהא אמר' בירושלמי בשלהי
כתוב' וכו' עד ג'ל דבריי' דכתובות בזמן שישראל שרוין על אדמתן
והיא דירושלמי בזמן הזה ואפ"ה סופין את האשה לעלות ע"כ
ומכאן אתה למד שדברי הר' חיים אינו מיסוד התוס' כי מי לנו בקי
דברי התוס' ממהר"ם והרא"ש ז"ל והאיר את עיני שמצאתי
בהגהות מרדכי כלשון הזה כת' רבינו חיים כהן בתשובה דה"מ
בימים שהיה שלום אהל חכמי שהדרכים משובשים אינו יכול
למפדה דהו"ל כמו חפץ להוליכה למקום גדודי חיה ולסטים ואפי' אם
יעמיד לה ערבים מגוף לממון ערבך ערבא צריך ע"כ הרי שתשובת
ר' חיים כהן ז"ל לא באה אלא מטעם סכנת הדרכי' ומ"ש בתו' דאין
מצוה לדור בא"י הגהת תלמיד היא ולא דסמכא היא כלל.

הכוזר (ה, כג)

אשר לסכנה ביבשה ובים... דומה היא יותר לסכנה שמסתכן למשל, הסוחר
הנווד למרחקים מתוך תקוה להרויח בסחרותו, ואם האיש העולה לארץ
ישראל מכניס עצמו לסכנת גדולות יותר... יש לו התגללות על שימו את
נפשו בכפו... יודע הוא כי דרכו זאת טובה מדרך האנשים המסכנים נפשיתם
בלמחלה, אם למען יזכירום בשירי הגבורה והנצחון או בגלל השלל הגדול
אשר יקחו, אכן קלה היא הסכנה שסיכון הוא (קעולה לארץ ישראל) את נפשו אף
מזו שסתננו בה האנשים היוצאים למלחמת מצוה, מתוך תקווה כי יהיה
להם חלק לעולם הבא."

- 9) שולחן ערוך אבן העזר סימן עה סעיף ד
אמר האיש לעלות לא"י, והיא אינה רוצה, יז (יח) תצא בלא
כתובה...
אמרה היא: לעלות, והוא אינו רוצה, יוציא ויתן כתובה; וה"ה לכל
מקום מא"י לירושלים, שהכל מעלין לא"י, ואין הכל מוציאין משם;
הכל מעלין לירושלים, ואין הכל מוציאין משם.

- 10) ה"י יש מי שאומר דהא דסופין לעלות לא"י, היינו בדאיפשר בלא
סכנה, הילכך מסוף המערב עד גזא אמונ אין כופין לעלות, וממא
אמונ ומעלה כופין לעלות דרך יבשה, וגם דרך ים בימות החמה,
אם אין שם לסטים.

דרגה מיוחדת של מסירות נפש

דברא:

חור שבין יהודי לארמני - בודק עד מקום שיחז מנעו, והשאר מבטח בלב.

- 17) כלמו אמר: כל עצמו אים בודק מפני הסכנה. מאי סנהל אי נימא סבנת נשפית - כי אשתמיש היכי אשתמיש? התם כי אשתמיש - ימא, ונזורא, ולא מסיק אדעתיה. הא - ליליא, ושרגא הוא, ומסיק אדעתיה. - והאמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה איק נזקין - היכי דסכת הדייקא שאני, שבאמר +שמאל א, סזי +ויאמר שמאל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עדלת בקר ותקח בדרך גו.

מרואי שנה, בסקיפ ח

- 18) שם ע"ב. פליגי אמר כל עלמו ליוני בודק מפני הסכנה. סנה כדריף זיל ספק כפלימו, לעיג דתיק פליגי פליגי. וכהנ כרפיש בעפעס דכין דאיכא סכנה סבנת סבנת כפלוטו. (י"ג מה ששאלה אסר)
- 19) ויותר גרסה משום דכמה דגמי נקושין דף ל"ב, דאיכא דסכנה כדחוקא סלתי, וכוז כפלוטו.

- 20) אכל בקוים סתמך סאטניו גברו, דגס בחיק דדלי דעוד אב, סכרי סניא סקרא סא דעמול, ולא סלול גנו וליק מלי לויכא לטויר, ועוכה דכריס מורי ככא, אלא סא דסכנה כדוקא סלתי ליוני אלא מי סבנד חס כי בדרך חנושי, או לין כסגסח מילוחו אלא בדרך סכנה. מסא"כ מי סמפוקר עלמו כלככת כי כוז למעלה מנענע טושי, או גס כסגסח מניגס פלו בדרך כפלגרי, וככא דאי כמלן דף ד, כי דר הניגס לא וקל מנשפיס לעיג סמכתיקין סמליו של מעלה.

- 21) ומה דעמול יס כוכח לזכ, סכרי מההיכ לא אמר לו כקביא שיקא לו עלמו כקר, וכיוון משום דכחמח מעלה סמול גיטו מאור כיוות, ולא כיוכ לו גירל מפחד כלכות כעכע. אלא סכוכ מעטער סל כעדל מליכ סלול, וכיוח סלוקמו למעס סח דוד כעלגוס וכני"כ, מכאיב דאי כמלן געט וכלכות כעכע, ומהר שירא בשיט כקביא לפי דרכו.

ויעקב משה בעשר המחה ויאמר מי ליהנה עלי נאספו אליו כל בני ליני: ויאמר להם לה אמר יהוה אלוני ישאל שינו איש תרבו עלי ירכו עבדו ושבנו מעשר לשער בפניהם והרנו איש את אחיו ואיש את רעהו מי ואיש את קרבו: ויעשו בני ליני כדבר משה ויפל מן העם גיזם ההוא כי שלשת אלפי איש:

כאלה, זו הכוח עמדה לו שלא יסמך, זה די אפשר להסיר כלל משיה לא אמר כי כפידע למשה דבר אל כל היום לפנות כן, אלא אמר לו חס היה נמלא מי שחול להי ולא יעשה מצוה זו אלא ממנה הסנה כי אז יעשה כן, ואמר שקרה משה כמנהגו והדרישו בני ליני אשר כנס מהבט לקר, אמר להם כה אמר ה' אלהי ישראל. שהיא היא הסנה פליחה למעלה מן הסנה, ומשיה אמר אלהי ישראל, ועי' רנה כי מיני ומדייל פיר, והנניחם אם כי פן הוא סכנה פן לה, או יסיה אלהי ישראל, מהם חללו מן הסנה: ודרונו איש את אחיו וכו' - כל שאספר למען סכנה עדיף, וזה שיחז מנדקיס להרוג דוקא איק אם לחי סמיך מינה, ימרו כל ישראל סיס מופשטיס מלון עלמו כוס, ולא מלאו גס המה לו לעמד גרס, כאשר ימרו סכנה כמלחי מרוס (א): (בב) כסרו ירכס. הרגט עמכס לעפוס סך לה, כמשי' לעיל כרי' כ' כעמכס מלי ידס: כי איש כככו ובאדיו: דמה סכרו כלמו יוס נט וחיו עירטו סמול, ופעולה זו עגלה לידס למעוס סך לה, פעולה כעכס פעולה סיה ומרלה למעוס ק מלן ולהכא סך לה, מה סלל נקל היס להס עד כה, ולא הי כמלי ידס, אלא ענה נקל להריל ידס לפנות סך לה, וכי' יחיר כרסס עקיה לא"ה כ"ג ככרי והלקיס כסו אם כרסס: דלתת עדיבס היוב כרכה. עוד מעלה מעלה הניע לס כעעקה נללו זכ, סכסוי לרסס לסם עליס היס כרסס, דמה סעשיס דבר למעלה מעכע אטעי, ק סיה סגסח כרטיס עליס למעלה מן העכע, והייט עממ משה כבי כרסס (י ט) ה' היא

- (כז) כי
- 2) ד"ה א"י. פין הסונה מי הוא עלה עבר ענדיס סכניס, סכרי ריו ישראל לא ענדו ענדוס סכניס, אלא מי ידע עלמו שהו סך לה, למסור נסו וכל סר לו להכנס כי וכדו, עין סמלח כרסס ר"ס מעות על סא דמניי וזמו מענדי, סלס סמנה ענדי למרה ולספוק נמלו ולין קר ענדיה ארס, מי עשוי ענד אם עלמו כלל רס סיה מופרס לה, ודרס משה לסלה זו מסוס דלע"ג דלוחי מנה אים חידוק, ליו אלא כמקוס עלה סכסח היקא כידע, ול"כ לא הי סיה יול להכסיס אם הכרניס כמנה עמכס סיה, משי' סקר מי לה, ללי, דס הכלל דסכסח היקא סללי שט אלא מי עטוסה מזה כעכע סלס, לקוים סכר ומולו אם כעו"ס אם כעו"ס, אכל מי סיה מופרס לה גלי עוס רלון עלמו כלל אי' רלי לפסד משוס דבר סליו מוסקא דסכסח (א) וכן כען כערה משה לעפוס זה חלוק לזוכ סעכ, סקר מי הוא שידע עלמו סכסח סך לה, או יכול לכעוס כו עלה ילל מסול מדרס סמקין הלו: (כז) כה אמר ה' וגו'. כדלי טוס הקבי' לעפוס כן, ומי' לא ככיס הדער מופרס, משוס עלה כז הדער בדרך גרה וזהרה מופרס, והעפס סו סלי אסר למור על כרסס ליוס כלככת כי למעלה מעכע אטעי ולהניע למעלה זו, ומעלה לק מניו כמור סלסס סו חלוק, ועי' משי' כבי דקרא ר"ה י"ק, ולא דמי למעוס קדוס ססס, דססס קי סמלה למסור עלמו למיח סעוע, והיא אסר לסעפוס לסס נמול עו"ס סליו לא הניע להכנס ה', אכל מנהל סכסחם סך הכנה למען מ"י, אלא אם יעשה כלככת כי

רמב"ם הלכות מלכים פרק ז

הלכה טו מי האיש הירא ורך הלבב כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונו מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שבאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערוזו מפניהם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה נמי ששפר דמי הכל, שבאמר ולא ימוס את לבב אחיו כלבבו, והרי מפורש בקבלה אחר עושה מלאכת ה' רמיה ואחר מונע חרבו מדם, וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ומהיה כוונתו לקדש את השם בכלבבו, חובטת לו שלא ימצא חק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית וכו' בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחי העולם הבא, שבאמר כי עשה יעשה ה' לאהובי בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרויה בצרור החיים את ה' אליה.

- 25) (א) דמי סמול סמניו דסמסי דס דמיל מור עין יהודי לפרעא כדק פד מקוס שרו ענפס מליט ליכר שט לך, ומכר כגרי מאוס דסכיס דיקא, וקסו וכי לים לים לס' סא דסרסל חיקא, ולס נלפס פליגי סמלי קנענ סלס כפליו, וס כרי פליט מרס רליס סמל דמיר סמול סמל ס"י סך רסע סלס הרגיו וסלי' לו כי ענל כקר חוק כידן, אלא דלי סיק מרס כמקוס דס סכס סכסל חיקא, אכל לס ידע סליס כעל סמלד סס כדגוסיס כמכס סמלס סך לו כס סכסס סכניס, ומכרי' ס רעס סה מליט לכוח ומכר פד מקוס שרו מנעס, אכל רלי' לו כל סרס סכס לכן, ומכרי' ס סל סלר לסל סרן סלר לכווס סכסוק סכרי לא עמדו סל לט, סכו כורלס מליט ולין סה סמלקס, וסכ סמול כניס כניס למכ כניס, מ סכ"ס לו סמר כי סמל סקס פלגס כקר, אכל סמול סרסס כעלמו סרס סמללג לרטי סין סל סל סל כרס, ולל סלל כעלס סמסס סל הניס סמניו להכנס כי דסיקוס, סכ"ס סל סרן וקרי' סרס סלסס: (א) וס סה לו למר דכנל לרדוק לס כרסס על דבר סמיך כלמס, פרי' סי ליהי' סלל דרסס סי סכוס סמל ומקוס דעסו, דרססס פלס סול סכנה וסרסל חיקא, ולס כרסס סל כולל פלטי ירכ סו סל לא ייקא, חוק סר כסי' כרי כרסס סר פל סל דליסל כרסס סגכס יקא על ליקס סס, ולא ענפ סל סרס יקא, סרס סמס סכל פריה יקא דלי סמטור יקא כרסס אלא סמנוס סיס לק, סלס"כ כעקס סל ענפ סמ"כ כעס פ"י, סמ"כ סניק סמנין סה לרסס לכו סה וסכור, והייט דליסל כמרה קלסל סכ"ס וכלסס יקאם סל כדק פ"י דיק רדק רסס, פירוס וסכ כרסס סו ס סלס עמני' סר נפס פ"י: